

มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ของประเทศไทย

PROTECTION MEASURES OF THE INJURED PERSONS' RIGHTS IN
CRIMINAL JUSTICE SYSTEM OF THAILAND

ชนะรัตน์ ผกาพันธ์

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: chanarat.p@hotmail.com

ดร.ตรีเพชร จิตรมहिมา

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ดร.สมบัติ พงศ์พิงศ์

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพิจิตร

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอ โดยใช้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ย่อมทำให้เกิดความยุติธรรมกับผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยหลงลืมหรือละเลยสิทธิของผู้เสียหาย กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำหรือถูกละเมิดสิทธิและเป็นส่วนสำคัญของการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา ไม่ค่อยได้รับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ เท่าที่ควร ทั้งที่สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสมควรได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอ เช่น ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ได้กำหนดมาตรฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ด้าน คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด การได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย เมื่อพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยจะเห็นได้ว่ามีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นศูนย์กลางและมุ่งที่จะคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก โดยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้นตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งความจริงแล้วการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายนั้น

ควรมีความเท่าเทียมหรือมากกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยไม่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในลักษณะอื่น เช่น การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย เช่น การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการสืบสวน สอบสวน การสั่งคดีของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ การพิจารณาและพิพากษาคดี การให้ผู้เสียหายตรวจสอบสำนวนคดีได้ การส่งตัวผู้เสียหายไปบำบัดฟื้นฟูจิตใจในสถานพยาบาล การส่งตัวผู้เสียหายไปอยู่ในที่ปลอดภัย และการจำกัดสื่อมวลชนรายงานข่าวเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา

คำสำคัญ : ผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ABSTRACT

Accordingly, in order to render a justice for the injured person in the Criminal Justice System, the proper measures to protect the right of the injured person in pursuant to the Criminal and Criminal Procedure Code is necessary.

Nowadays, the criminal problem becomes more severe. The criminal justice system of Thailand is focusing on protecting the right of the accused or the defendant. The system does not provide sufficiently protection for the right of the injured person, particularly this thesis hypothesizes that the injured person who is injured or affected by the violation of right does not get appropriately protected and compensated from the governmental and other entities. The right of the injured person shall be sufficiently protected which can be seen from the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985. The declaration set the standard for the victims or the injured persons in 4 main issues which are accessing to justice and fair treatment, compensating from the offender, compensating from the states and receiving services and assistance. In regards to the Criminal and Criminal Procedure Law of Thailand, the offender or the defendant is the center of attention. Specifically, under related laws, the laws increase protection for the offender or the defendant in the accusatory and investigatory procedure. The protection do not allow victim to get other types of protection; for instance, the right to information in criminal proceedings such as the right to get informed in related information concerning investigatory procedure – regarding a decision made the police officer, public prosecutor, hearing procedure – the right to access any related information, the right to rehabilitation, the right to seek a safe place to live and the right related to media and news reporting.

KEYWORDS : Injured person, Criminal Justice System

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันอาชญากรรมเป็นปัญหาสำคัญที่นับวันจะทวีความรุนแรงเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม ซึ่งในทุกสังคมต่างก็มีกลไกในการบังคับใช้กฎหมายในอันที่จะลงโทษผู้ที่ก่ออาชญากรรมหรืออาชญากร หรือผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษในทางอาญา กลไกดังกล่าวคือ “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” (Criminal Justice System) ซึ่งจะต้องมีการวางแผนและปรับปรุงให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการที่จะอำนวยความยุติธรรม โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งประกอบด้วยองค์หลักที่สำคัญ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เป็นต้น องค์การของรัฐเหล่านี้ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายอาญา อันมีวัตถุประสงค์หลักในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริสุทธิ์และให้สังคมปลอดภัยจากผู้กระทำความผิด กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยหลงลืมหรือละเลยสิทธิของผู้เสียหาย กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำหรือถูกละเมิดสิทธิและเป็นส่วนสำคัญของการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา ไม่ค่อยได้รับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ เท่าที่ควร ทั้งที่สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสมควรได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอ เช่น ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power, 1985) ได้กำหนดมาตรฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ด้าน คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย (Assistance) เมื่อพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นศูนย์กลางและมุ่งที่จะคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก โดยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้นตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาพิพากษาคดี โดยไม่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในลักษณะอื่น เช่น การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย เช่น การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการสืบสวน สอบสวน การสั่งคดีของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ การพิจารณาและพิพากษาคดี การให้ผู้เสียหายตรวจสอบสำนวนคดีได้ การส่งตัวผู้เสียหายไปบำบัดฟื้นฟูจิตใจในสถานพยาบาล การส่งตัวผู้เสียหายไปอยู่ในที่ปลอดภัย และการจำกัดสื่อมวลชนรายงานข่าวเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นต้น

เมื่อได้คำนึงถึงความสำคัญของปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงควรศึกษาเกี่ยวกับที่มาของปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอ โดยใช้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นแกนกลางหรือเป็นหลักในการพิจารณาแก้ไขปัญหา

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

กฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอ โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในลักษณะอื่นที่มีไชทรัพย์สินหรือตัวเงิน ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักของการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายยังขาดความเหมาะสมและไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหาย อีกทั้งยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายได้อย่างเป็นรูปธรรมจึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายของต่างประเทศเพื่อนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้ในการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้ถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาถึงความหมาย ความเป็นมา และแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของต่างประเทศและประเทศไทย
- 2) เพื่อศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของต่างประเทศและประเทศไทย
- 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย
- 4) เพื่อหาแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอเพื่อนำไปสู่การพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นหลักหรือเป็นแกนกลางของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรากฎหมายไทยและต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยด้านข้อมูลทั่วไป พบว่าในสังคมปัจจุบันอาชญากรรมเป็นปัญหาสำคัญที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะอำนวยความสะดวกและความยุติธรรมให้กับสังคมและถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐบังคับใช้ในสังคมเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายในรัฐทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมภายใน

กรอบของกฎหมายจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นถือเป็นมาตรการที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายเป็นบุคคลซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาคดี เพราะผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดโดยตรงซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นต่อร่างกาย หรือทรัพย์สิน นอกจากนี้เมื่อคดีได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ผลกระทบจากการกระทำความผิดยังส่งผลต่อบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียหายอีกด้วย

ปัจจุบันนี้หลายประเทศให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญามากขึ้น มีการจัดตั้งองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย รวมทั้งการออกกฎหมายและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการที่สำคัญและเป็นพื้นฐานที่หลาย ๆ ประเทศได้นำไปปฏิบัติใช้ก็คือ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power, 1985) ซึ่งได้วางหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ประการ คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย (Assistance)

ส่วนประเทศไทยได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น มีลักษณะมุ่งที่จะคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมากเกินไป แต่มีการคำนึงถึงผู้เสียหายน้อยมาก อันอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหาย ซึ่งความจริงแล้วการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายนั้น ควรมีความเท่าเทียมหรือมากกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอยู่บ้างก็ตาม แต่มาตรการในการให้ความคุ้มครองที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ต่างมีข้อจำกัดในการคุ้มครองผู้เสียหาย ซึ่งแตกต่างกับต่างประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน เป็นต้น ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาระบบการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด และไม่เป็นที่พึงพอใจที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายในคดีอาญา

นอกจากนี้การกำหนดมาตรการไว้ในกฎหมายหลาย ๆ ฉบับดังที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเพราะไม่มีมาตรการขั้นพื้นฐานที่เป็นมาตรการหลักในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายแต่อย่างใด ซึ่งเมื่อต้องการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายก็จะต้องไปพิจารณาในกฎหมายแต่ละฉบับว่าข้อเท็จจริงที่ปรากฏสามารถเข้าหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ หรือไม่

ซึ่งเป็นการยุ่งยากและอาจเกิดการนำมาตรการในการให้ความคุ้มครองมาใช้อย่างผิดพลาดและไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น ๆ ที่ได้บัญญัติไว้

บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น เป็นบทบัญญัติกฎหมายที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในลักษณะการชดเชยความเสียหายบางส่วนที่เป็นทรัพย์สินหรือตัวเงินเท่านั้น โดยไม่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในลักษณะอื่น เช่น การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่น การเข้าถึงกระบวนการสืบสวนสอบสวน การสั่งคดีของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ การพิจารณาและพิพากษาคดีให้ผู้เสียหายทราบ การให้ผู้เสียหายตรวจสอบสำนวนคดีได้ การส่งตัวผู้เสียหายไปบำบัดฟื้นฟูจิตใจในสถานพยาบาล การส่งตัวผู้เสียหายไปอยู่ในที่ปลอดภัย การจำกัดสื่อมวลชนรายงานข่าวเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่าผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเป็นไปตามที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เช่น การร้องทุกข์ การฟ้องคดี การเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย แต่กฎหมายยังละเลยผู้เสียหายในคดีอาญาในเรื่องโอกาสการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา และความลับหน้าของการดำเนินคดีของตนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกขั้นตอนกระบวนการ ซึ่งถือเป็นสิทธิส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ได้รับความพึงพอใจจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสิทธิของผู้เสียหายในข้อนี้ยังไม่ปรากฏบทกฎหมายรับรองไว้อย่างชัดเจนและครบถ้วนซึ่งต่างจากกฎหมายในประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และเยอรมนี

ความเสียหายอันเกิดจากการตกเป็นเหยื่อในคดีอาญาไม่ใช่เพียงการบาดเจ็บ หรือได้รับผลกระทบต่อร่างกายหรือสูญเสียทรัพย์สินเท่านั้น ความเจ็บปวดบาดแผล ความหวาดผวา หรือความอึดอัดถึงญาติพี่น้องที่ต้องสูญเสียชีวิตไปจากการกระทำผิดของจำเลย เช่น เหยื่อที่เกิดจากการก่อวินาศกรรมหรือวางเพลิง หรือวางระเบิด จะมีความรู้สึกเศร้าเสียใจเมื่อเหตุการณ์นั้นเวียนกลับมาในห้วงความคิดคำนึง ความเสียใจเหล่านี้ รวมถึงผลกระทบต่อจิตใจของผู้เสียหาย หลังจากถูกประทุษร้ายทางเพศที่ทำให้จิตใจเกิดความหวาดกลัว เป็นสภาพที่ต้องต้องการการเยียวยามากกว่าการได้รับชดเชยทางด้านการเงิน แต่ต้องได้รับการปลอบขวัญหรือเยียวยาจิตใจให้มีความรู้สึกที่ดี ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีแนวทางในการช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้เสียหาย หรือญาติของผู้เสียหายที่ชัดเจนและไม่เป็นระบบ เหมือนในมาตรฐานสากลที่คุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา

การที่จะนำตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายย่อมมีความยุ่งยากและใช้เวลานาน ตัวผู้เสียหายเองก็ย่อมมีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในอันตรายจากการข่มขู่ คุกคามหรือประทุษร้ายจากผู้กระทำความผิดมากขึ้น เนื่องจากเป็นการขจัดบุคคลที่อาจพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดและนำไปสู่การนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษตามกฎหมาย ซึ่งผลมาจากการข่มขู่ดังกล่าวอาจส่งผลให้ผู้เสียหายเกิดความหวาดกลัวจนไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดเท่าที่ควร การคุ้มครองผู้เสียหายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นภารกิจที่สำคัญซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมของไทยดำเนินไปอย่างมี

ประสิทธิภาพและถือเป็นหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจในการจัดการให้ผู้เสียหายได้รับความปลอดภัยซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัย และยังเป็นการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม เพราะผู้เสียหายเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาความจริงและสร้างความยุติธรรมให้สังคม ดังนั้น การข่มขู่และคุกคามผู้เสียหายอันเป็นเครื่องมือที่จะไปสู่การค้นหาความจริงจะทำให้ระบบของกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพซึ่งถือเป็นการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน โดยการเป็นตัวกลางแสวงหาและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งการเผยแพร่ข่าวคดีความผิดฐานอาญาเป็นการแจ้งให้สาธารณชนทราบถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเพื่อให้ประชาชนระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อ รวมถึงกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอันส่งผลให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคดีอาญาบางลักษณะเป็นคดีที่มีความผูกพันอยู่กับชื่อเสียงของผู้เสียหาย และลักษณะการกระทำความผิดมีความเป็นส่วนตัวสูง การที่สื่อมวลชนเผยแพร่ชื่อ ภาพ หลักฐานอันระบุถึงตัวผู้เสียหาย รวมถึงบรรยายลักษณะการกระทำความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอย่างละเอียดย่อมเป็นการละเมิดสิทธิในชื่อเสียง เกียรติคุณ และความเป็นส่วนตัวอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย ทำให้บางประเทศบัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมการเผยแพร่ข่าวคดีบางฐานความผิดเป็นการเฉพาะ ในประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญาไม่มีการควบคุมมิให้สื่อมวลชนเผยแพร่ชื่อ ภาพ หรือพยานหลักฐานอันระบุถึงตัวผู้เสียหาย ในขณะที่เดียวกันแม้ว่าการบรรยายลักษณะการกระทำความผิดทางเพศที่กระทำต่อผู้เสียหายอย่างละเอียดเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท แต่มีปัญหาในเรื่องการตีความคำว่า ใส່ความ อาจมีนักวิชาการมีความเห็นไม่ตรงกัน หรือถ้าเห็นว่าเป็นการใส່ความอันเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทก็เป็นการให้ความคุ้มครองภายหลังจากการเผยแพร่ข้อความที่เป็นการหมิ่นประมาทต่อสาธารณะ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย มีดังนี้

1. ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหาย ควรมีหลักกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้เสียหายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ผู้เสียหายและผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตั้งระบุในมาตรา 4, 5 และ 6 มีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูล ได้แก่ การจับกุมตัวผู้กระทำความผิด ความคืบหน้าในการสอบสวน การตัดสินใจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีพร้อมเหตุผลประกอบ วัน เวลา สถานที่ นัดพิจารณาหรือพิพากษาคดี คำพิพากษา การขัง จำคุก หรือปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือกรณีที่ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี การรอลงอาญาหรือการคุมประพฤติจำเลย และให้เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานคุมประพฤติ แจ้งข้อมูลดังกล่าวซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของตนให้ผู้เสียหายทราบโดยเร็ว

2. ปัญหาการส่งตัวผู้เสียหายไปบำบัดฟื้นฟูจิตใจในสถานพยาบาล ควรมีหลักกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิ การส่งตัวผู้เสียหายไปบำบัดฟื้นฟูจิตใจในสถานพยาบาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ ผู้เสียหายอาจได้รับความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิด ตำรวจ พนักงาน อัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี มีอำนาจส่งตัวผู้เสียหายไปบำบัดฟื้นฟูจิตใจในสถานพยาบาลตามที่เห็นเป็นการ สมควร หรือตามที่ผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประ โยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ

3. ปัญหาการส่งตัวผู้เสียหายไปอยู่ในที่ปลอดภัย ควรมีหลักกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิการส่งตัวผู้เสียหาย ไปอยู่ในที่ปลอดภัยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี มีอำนาจจัดให้ผู้เสียหายอยู่ในความคุ้มครองและไปอยู่ในที่ปลอดภัย ตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่ผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประ โยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย และในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เสียหายซึ่งอาจไม่ได้รับความปลอดภัย อาจนำวิธีการเช่นเดียวกันมาใช้บังคับแก่บุคคล ดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม

4. ปัญหาการจำกัดสื่อมวลชนรายงานข่าวเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา ควรจำกัดสื่อมวลชน รายงานข่าวเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยมีมาตรการในการกำหนดขอบเขตนำเสนอข่าวในคดี ความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

4.1 ไม่ควรนำเสนอภาพ ชื่อ ที่อยู่ สถานที่ทำงาน สถานศึกษา ชื่อบิดา มารดา หรือญาติของผู้เสียหาย หรือหลักฐานอื่นอันทำให้ระบุตัวผู้เสียหายในคดีอาญาได้ เพราะการระบุรายละเอียดเหล่านี้ นอกจาก ไม่ได้เป็นประ โยชน์ต่อสาธารณะแล้วยังทำให้ผู้เสียหายในคดีความผิดทางอาญาได้รับความอับอาย เสื่อมเสีย ชื่อเสียง สูญเสียความเป็นส่วนตัว และอาจทำให้ผู้เสียหายเสี่ยงต่อการถูกแก้แค้นจากญาติของผู้กระทำความผิด หรือจากตัวผู้กระทำความผิดเองหากยังไม่ถูกจับกุม และทำให้ผู้เสียหายไม่กล้ามาแจ้งความดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจเนื่องจากกลัวว่าเรื่องราวของตนจะถูกเปิดเผยต่อสาธารณะโดยสื่อมวลชน

4.2 การนำเสนอข่าวในคดีความผิดทางอาญา ควรนำเสนอเฉพาะชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของผู้ต้องหา ลักษณะการกระทำความผิด โดยไม่ต้องบรรยายรายละเอียดการกระทำที่ผู้ต้องหากระทำต่อผู้เสียหาย เพราะจะเป็นการทำร้ายผู้เสียหายซ้ำสอง สถานที่เกิดเหตุ รายละเอียดเกี่ยวกับการจับกุม การสืบสวนสอบสวนและ พิจารณาคดีของศาลเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิด และระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำผิดอีกในอนาคตอันเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4.3 เพื่อเป็นการป้องกันมิให้สื่อมวลชนนำเสนอและเผยแพร่ข่าวโดยละเมิดต่อสิทธิในชื่อเสียงเกียรติคุณและความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายในความผิดทางอาญาตั้งแต่แรก โดยไม่ต้องรอให้มีการคุ้มครองเมื่อ ผู้เสียหายถูกละเมิดสิทธิแล้วจึงนำคดีมาฟ้องศาลเป็นความฐานหมิ่นประมาททางอาญา จึงขอเสนอแนะให้ควรมี หลักกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิในชื่อเสียงเกียรติคุณและความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายโดยเฉพาะสำหรับผู้ใดซึ่ง รวมถึงสื่อมวลชนที่เผยแพร่ภาพ ชื่อ ที่อยู่ สถานที่ทำงาน สถานศึกษา หรือหลักฐานอื่นอันทำให้สามารถระบุถึง ตัวผู้เสียหายได้ในคดีความผิดบางฐานในประมวลกฎหมายอาญา

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2538). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณิต ณ นคร. (2540). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับพิเศษในวาระเกษียณอายุราชการ)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ประธาน ธนียผล. (2545). **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). **หลักทัณฑวิทยา**. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิศการพิมพ์ จำกัด.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2535). **เหยื่ออาชญากรรม**. กรุงเทพฯ. เอกสารวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุดสงวน สุธีสร. (2543). **เหยื่ออาชญากรรม**. ม.ป.ท.
- เอกสารสอนชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (พิมพ์ครั้งที่ 19). นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2541. เล่มที่ 1.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และฉัฐวสา ฉัตรไพบุลย์. **มาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. มุลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพฯ. มปป.
- คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. (2546). **โครงการศึกษาและพัฒนาระบบช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม**. รายงานโครงการศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2524). **กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ. วารสารนิติศาสตร์**.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2543). **ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมไทย**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). **การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรรัตน์ กรियाผล. (2527). **ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์ สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). **การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524) **ผู้เสียหายในคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำงานวิจัย ครั้งที่ 1-4/2558. **การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.** สถาบันวิจัยและพัฒนาสาคี สำนักงานศาลยุติธรรม ร่วมกับมูลนิธิฟรีดริชเนามัน (ประเทศไทย).

สมุนทิพย์ ใจเหล็ก. **สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม : แนวทางการให้ความคุ้มครองโดยการบังคับใช้กฎหมาย.** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.correct.go.th/journal/j2/new8html>.